

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.8.1.12>

MODYFIKACJE KOMICZNEGO WE WSPÓŁCZESNEJ PROZIE DZIENNIKOWEJ (NA MATERIALE DZIENNIKÓW WOJENNYCH)

Yanina Kulinska

*kandydat nauk filologicznych, docent,
docent Katedry Ukrainistyki*

Narodowego Uniwersytetu Medycznego imienia O.O. Bohomolca (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-8160-3203

e-mail: yanbit@ukr.net

Adnotacja. W artykule zidentyfikowano odmiany komicznego we współczesnej prozie dziennikowej, przeanalizowano cechy ich funkcjonowania w tekstach wojskowych. Opowiadając o swoim pobycie na froncie, autorzy-wojownicy czasami uciekają się do humorystycznego przedstawienia rzeczywistości. Używają też innych odmian komicznego – przede wszystkim ironii, w przeciwieństwie do tekstów artystycznych o wojnie rosyjsko-ukraińskiej. Takie techniki dają autorom-wojownikom możliwość przedstawienia nowego, kilkupoziomowego tekstu dziennikowego, pogłębienia i artystycznego urozmaicenia go głównymi, istotnymi dla nich koncepcjami. Nowa struktura narracyjna wymaga również nowego czytelnika-biorcy przygotowanego do postmodernistycznych aluzji i gry. Formalne oznaki gatunku dziennikowego: codzienne zapisy wydarzeń, datowanie kalendarza, prowadzenie narracji w pierwszej osobie w tekście są przestrzegane.

Słowa kluczowe: proza dziennikowa, gatunek, humor, ironia, satyra, komiczne, gra.

MODIFICATIONS OF THE COMIC IN MODERN DIARY PROSE (ON THE MATERIAL OF ARMY DIARIES)

Yanina Kulinska

PhD, Associate Professor,

*Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies
Bogomolets National Medical University (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-8160-3203

e-mail: yanbit@ukr.net

Abstract. The article identifies the types of comics in modern diary prose, analyzes the features of their functioning in army texts. Talking about their stay at the front, the authors-fighters sometimes resort to a humorous depiction of reality. They also use other types of comics - mostly irony, in contrast to literary texts about the Russian-Ukrainian war. Such techniques allow military authors to submit a new diary text, deepen and artistically diversify it with leading, relevant concepts. The new narrative structure also needs a new recipient-reader, prepared for postmodern allusions and play. Formal features of the diary genre: daily records of events, calendar dating, first-person narration in the text are observed.

Key words: diary prose, genre, humor, irony, satire, comic, game.

МОДИФІКАЦІЇ КОМІЧНОГО У СУЧАСНІЙ ЩОДЕННИКОВІЙ ПРОЗІ (НА МАТЕРІАЛІ АРМІЙСЬКИХ ЩОДЕННИКІВ)

Яніна Кулінська

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри україністики*

Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-8160-3203

e-mail: yanbit@ukr.net

Анотація. У статті визначено різновиди комічного в сучасній щоденниковій прозі, проаналізовано особливості їх функціонування в армійських текстах. Розповідаючи про своє перебування на фронті, автори-бійці подеколи вдаються до гумористичного зображення дійсності. Використовують також й інші різновиди комічного – найбільше іронію на відміну від художніх текстів про російсько-українську війну. Такі прийоми дають змогу авторам-військовикам подати новий кількарівневий щоденниковий текст, поглибити та художньо урізноманітнити його провідними, актуальними для них концептами. Нова наративна структура потребує й нового реципієнта-читача, підготовленого до постмодерністських алюзій та гри. Формальні ознаки щоденникового жанру: щоденні записи подій, календарне датування, ведення оповіді від першої особи у тексті дотримані.

Ключові слова: щоденникова проза, жанр, гумор, іронія, сатира, комічне, гра.

Вступ. Одним із найпопулярніших жанрів сучасної воєнної літератури залишається жанр воєнного щоденника. До нього звертаються відомі письменники й початківці, бувалі армієці й новобранці, бо всі вони квапляться розповісти про свій власний досвід на війні. Традиційно йдеться про перебування спершу на військових полігонах, далі на фронті, перевірку першим боєм, переоцінку життєвих цінностей – усі теми розкриті глибинно й серйозно. Та серед низки воєнних творів є кілька, автори яких свій досвід перебування у війську подають не драматично, а через призму гумору та сатири. Одним із таких нетривіальних видань є «То АТО. Щоденник добровольця» Д. Якорнова та частини «Щоденник артилериста» Г. Харченка.

Слід зазначити, що до самого жанру щоденника зарубіжні та вітчизняні науковці зверталися неодноразово, особливо в середині – другій половині ХХ ст. Найбільше тогочасних студій присвячено проблемі жанрової форми, структурі щоденникового тексту, а також жанровій його приналежності. Наприклад, Н. Банк уважає його самостійною жанровою одиницею (Банк, 1978: 225), а Л. Гінзбург – проміжним жанром (Гінзбург, 1999); О. Єгоров аналізує літературні щоденники через призму психологічної літератури (Єгоров, 2003). Українська дослідниця Г. Мережинська зараховує щоденник до мемуарної літератури (Мережинська, 1986); Т. Бовсунівська пише про нього як про жанровий різновид автодокументальної прози з вагомими ознаками мемуаристики (Бовсунівська, 2009: 435); М. Варикаша бачить спорідненість щоденника з літературою *non fiction* (Варикаша, 2013: 66); Т. Черкашина зараховує його до діаристики (Черкашина, 2014: 39), а літературознавець О. Галич наголошує на приналежності щоденників до мемуарів (Галич, 2015: 6).

Разом із тим студій, присвячених жанровій природі сучасного воєнного щоденника, його прозі, у сучасному літературознавстві недостатньо. Епізодично цього питання торкалися у своїх наукових розвідках дослідники воєнної літератури Н. Головченко (Головченко, 2016), М. Рябченко (Рябченко, 2019), Г. Улюра (Улюра, 2017). Окремі аспекти воєнної прози розглядала у своїх попередніх публікаціях авторка цієї статті (Кулінська, 2020).

Однак гумористично-сатиричний компонент щоденникової прози донині залишався поза увагою науковців, отже, ця тема є актуальною.

Мета нашої роботи – визначити й проаналізувати засоби гумору та сатири у сучасній українській воєнній щоденниковій прозі, зокрема простежити особливості їх функціонування у щоденникових текстах.

Матеріалом для студій є видання «То АТО. Щоденник добровольця» Д. Якорнова (2016), «Щоденник артилериста» Г. Харченка (2019) та ін.

Методи дослідження: у роботі застосовуємо описовий, історико-біографічний, порівняльно-історичний методи, а також елементи герменевтичного методу, наративного й текстуального аналізу тощо.

Теоретико-методологічну основу роботи становлять концептуальні праці Л. Гінзбург, О. Єгорова, Д. Затонського, Г. Мережинської, Т. Гундорової, Т. Бовсунівської, а також теоретичні та історико-літературні студії сучасних дослідників щоденникового жанру О. Галича, М. Варикаші, О. Матвєєвої та ін.

Основна частина. У Літературній енциклопедії (автор-укладач Ю. Ковалів) комічне визначено як *«естетичну категорію, веселе висміювання у художніх творах алогічних, інертних явищ, догматизованих процесів, вад характеру»* (Літературна енциклопедія, 2007: 508). Цим визначенням як найбільш прийнятним ми послуговуватимемося у нашій роботі.

Книжка «То АТО. Щоденник добровольця» Д. Якорнова охоплює майже півроку – від лютого й до червня 2015-го. У передмові автор одразу зазначає, що метою ведення щоденника було, по-перше, неупереджене зображення усіх подій, а по-друге, *«хоч і в умовах АТО, але описати побутову банальщину з гумором і підняти настрій не тільки собі, а й читачам»* (Якорнов, 2016: 4). Так уже в передньому слові відбувається налаштування реципієнта на сміх. Тож усі записи прогнозовано стосуються перебування мобілізованого бійця у лавах українського війська від початкового етапу (Чернігів, полігон «Десна») й до прибуття в АТО на Схід України, на так звані нульові позиції: армійське життя висвітлене ретельно, всебічно, з увагою до найменших деталей щоденного побуту, розпоряджень згори, настроїв своїх колег-військових.

Найбільше автор висміює ретроградність українського війська зразка 2015 р., чимало аспектів функціонування якого дісталось у спадок ще від колишнього СРСР. Сучасному українцю незрозумілий такий процес прибирання території, як от: *«Зараз по-армійськи йдемо грабати листя: десять людей грабають, решта дивляться»* чи *«Прибирання території: всі стають ланцюжком і обережно, за стебельце передають один одному листочок он звідти й до купи»* (Якорнов, 2016: 95); або розпорядження військового керівництва, на кшталт: *«Усім шикуватися!!! Пошикувалися? ВСІХ? Розійдись...»* (Якорнов, 2016: 95); відсутність фахової логістики у військових: *«У КраЗі вміщується 22 людини на лавки, ще двоє сиділи на ящику посередині. Усі буркотять і штовхаються плечима броників. Запитання: як запхнути туди ще стільки ж? Питання це виникло, коли в однієї з машин колони розірвало колесо. Відповідь: стоячи, а точніше плаваючи в тютюновому диму й в'язкому повітрі. А в голові колони певно грали в «Ну, що рідненька, поїхали кататися!», і два бобики жваво кружляли навколо нас, перегороджуючи вулиці на маршруті. За кількістю поворотів усе це нагадувало комп'ютерну гру: змійка повзає серед квадратів хатинок і тріскає асфальт. Закінчилися тортури, лише коли весь міський асфальт здався/закінчився, а в ФСБівця, який стежив за нами, усі сингали на екрані переплуталися й з'явилася табличка «ХЗ, вони десь тут»* (Якорнов, 2016: 255); зрештою, недолугість армійських паперів *«На тестах я ледь стримувався від сміху. Спершу текст самогубць – порадувало запитання про частоту запертів (шлункових. – Я.К.), дивно що його першим не ставлять. <>...Яскраво уявив, як усім для профілактики пургенчик підсипають у чай...<>Тести на агресію: вам хочеться кого-небудь вбити кожний день? Хор голосів: тешу! дружину! старшину! ...<> На запитання: «Я відчуваю, що хтось*

постійно керує моїм розумом» я не втримався і поставив плюстик, потім знизу намалював усмішку – сподіваюся, зрозуміють...» (Якорнов, 2016: 191) та ін.

Про рудименти колишньої радянської імперії, активно присутньої ще в українському війську в 2014-му, пише в «Щоденникові артилериста» й Г. Харченко: «... у казармах... <> додатково організували місця шанування у формі «ліжок героїв ... були такою собі полегшеною версією мавзолею, правда, без відповідного тіла.... <> На видному місці в казармі встановлювався поміст, на якій ставили солдатське запровалене ліжко й тумбочку. Це сакральне місце обносили огорожею з дерев'яних стійок і урочистих мотузок...<> На тлі повальної розрухи в частині й браку ліжок ці «лежанки героїв» виглядали дико, навіть для армійської тупості. Однак замполіти ревно оберігали ці плацдарми совкового маразму» (Харченко, 2019: 12).

Комічність досягається в обох щоденникових текстах за допомогою протиставлення смішного серйозному, бо справді складно уявити, як сучасні бійці, що звикли до комфортного життя, змушені жити за статутом і правилами армії середини минулого століття.

Зі сміхом розповідає Д. Якорнов і про кумедні ситуації, в які часто-густо втрапляють військові та в яких неодноразово опинявся сам автор. Ось, приміром, як шукав потрібні пристрої: «У камери немає дата-кабеля, у нота немає кардрігера. Довелося тинятися околицями у пошуках аксесуароторгівельних точок. Бабуя підмітала біля лазні, спостерегла мої тики-мики в зачинену вже крамницю канцтоварів неподалік і заголосила: «Загубився, солдатику? <> Я кажу: «Мені б дату-кабель чи кардрігер – може, у вас (киваю га лаяно) є? А вона: «...А ти що гей, навіщо тобі кабелі? Дівчаток можна привести, а неподобства тут чинити не треба, геть звідси!» (Якорнов, 2016: 193); чи спроба придбати спеції: «Найскладніше було знайти в «Десні» спеції для глінтвейна. У тітоньок-продавчинь, які чекали від моїх двох метрів у піксельці, та ще й у п'ятницю ввечері, замовлення мінімум на ящик горілки, від слів «кориця, імбир, розмарин, ваніль» трапився когнітивний дисонанс: «Ккккккориця?!?». Одна намагалася мені втихнути дріжджі, соду й лимонну кислоту, певно, сприйнявши мене за божевільного кулінара. Друга налила мені чарку горілки: «Витий, полегшає»... (Якорнов, 2016: 149).

Отаким комічним контраст між очікуванням та реальним перебігом події й породжує у реципієнта сміх: одразу стає зрозуміло, що продавчині місцевої крамнички настільки звикли до вживання міцних напоїв армійцями, що не можуть отямитися від інакших замовлень, а єдиний спосіб допомогти покупцю-бійцю вбачається їм у чарці горілки.

Усі наведені комічні ситуації із щоденника Д. Якорнова, на нашу думку, слід розглядати у площині передовсім *ситуативної іронії*, що виникає внаслідок контрасту між ситуативним текстом і прямим значенням слова (Походня, 1989).

Однак тип комічного змінюється, коли автор міркує на політичні теми – у тексті посилюється вербальна іронія: «Восьмипід'їзна панелька (панельний будинок. – Я.К.) у Пермі – сім під'їздів загіджені до жаху, а один чистесенький, свіжопофарбований, поряд лавка. Запитання: в якому під'їзді живе п'ята колона, ті 14%, які не підтримують Путіна» (Якорнов, 2016: 145) чи «– Володимире Володимировичу, давайте відправимо гумконвой у Забайкалля? – А навіщо там снаряди й пушки?» (Якорнов, 2016: 166).

Так само іронічно ставиться автор-боєць і до свого керівництва (називає усіх «насяльниками»), а себе та своє перебування в армійських лавах чесно називає «непорозумінням» (засіб самоіронії) і не шкодує веселих фарб, розповідаючи, як із кухликом чаю, квіткою жасмину та в нестатутному одязі натрапив на одного з найсуворіших офіцерів і чим це закінчилося. У нотатках залежно від обставин змінюється навіть їхня назва: «Записки добровольця», «Записки непорозуміння», «Записки рядового Пухнастика» і знову «Записки добровольця».

Прикметно, що сміх у Д. Якорнова, навіть коли письменник удається до чорного армійського гумору чи переповідає чоловічі анекдоти, залишається незмінним: м'яким, делікатним, спрямованим не на знищення, а на конструктивне врегулювання тих чи інших проблем. У щоденниковій прозі Д. Якорнова лише подекуди трапляються вкраплення суржикового мовлення й обценної лексики (вочевидь, збережено автором для колоритної характеристики інших героїв).

Загалом «То АТО. Щоденник добровольця» – напрочуд інтелігентна міська проза, читач якої вбачається з вищою освітою й неабиякою загальною підготовкою, це своєрідна метамова, що передбачає втаємниченого реципієнта, бо в тексті автор неодноразово апелює до ерудованості читача, його обізнаності, приміром, з популярною сучасною літературою: «Десна» (військовий полігон. – Я.К.) до продовження зйомок «Володаря перснів» (Дж. Р. Толкіна. – Я.К.) готова: урукхайв навіть гримувати не треба, підбирай увечері під парканами; на роль Горлума буде серйозний конкурс, про одного приставучого круглокого дідуся з нашої роти я ще в люті писав; офіцери на велосипедах схожі на кінноту. Один нагадує тлустого гобіта Сема верхи на поні з того самого фільму ...<> Малюки з білими обличчями і чорно-білими комнезами за назгулів зійдуть...<> Дядьки на дахах із газовими пальниками зійдуть за драконів: голосно шиплять, смердять горілим руберойдом... (Якорнов, 2016: 182); з біблійними текстами: «...просто Лазар наших днів, девіз нашої армії! Ісус мертвому Лазарю сказав: Встань і йди!», а рекламний слоган «Десни»: «Йди й лежи!» (Якорнов, 2016: 178); з творчістю російського письменника С. Довлатова, зокрема його повістю «Зона. Записки надзирателя» (Якорнов, 2016: 157).

Окрім цього, Д. Якорнов створює численні алюзії до відомих радянських і зарубіжних кінокартин, приміром «Гардемарини, вперед!» – пригоди героя-француза в російській лазні (Якорнов, 2016: 195), натяк на історію корупціонера Саахова у «Кавказькій полонянці» (Якорнов, 2016: 112), порівняння з панотцем

Федором із к/ф «12 стільців» (Якорнов, 2016: 264) і Федею у «Пригодах Шурика» (Якорнов, 2016: 223); зі стрічкою «Сталкер» – утілення заповітних бажань: «просиш вилікувати брата – одержуєш мішок золота; просиш перевести з «Десни» у в/ч – отримуєш горілку...» (Якорнов, 2016: 160); радянських мультфільмів про Чебурашку й Крокодила Гена (Якорнов, 2016: 208), «Малий і Карлсон» – порівняння з «найбільш хворою у світі людиною» (Якорнов, 2016: 197); до програм «Наша Раша» з чесним працівником ДАІ Светлаковим (Якорнов, 2016: 154); активно використовує популярні Інтернет-меми на кшталт: «Рік у «Десні», ти чув, Карл, РІК...» (Якорнов, 2016: 150) та ін.

Такі численні алюзії, цитати, культурні знаки – це окреслення тих інтелектуальних та естетичних запитів, уподобань, суджень, які й «визначають приналежність героя до певної людської спільноти (концепт «Свої й чужі»), певного покоління (здебільшого дітей, народжених у СРСР), культурної традиції (глибинні пласти національної свідомості, що реалізуються через ритуал або мовні асоціації)», – вважає літературознавець О. Клепикова (Клепикова, 2013: 9).

Під час своєї розповіді про військові будні Д. Якорнов неодноразово використовує й ігрове начало – переважно у формі мовної гри. Наприклад, в епізоді, коли бійці вирішили замовити після лазні індивідуальний підігрів на ніч, автор застосовує прийоми очуднення, псевдоетимологізацію, численні натяки й зрештою у читача виникає стійке переконання, ніби йдеться про армійські розваги з пов'язями, та насправді це бійці замовили собі утеплені спальники (Якорнов, 2016: 195–196). Але автор тримає інтригу до кінця і лише в тексті сторінкової виноски подає розгадку – традиційно – іронічним звертанням (цьом-цьом, кохана).

Разом із тим у щоденнику Д. Якорнова є теми, до розкриття яких автор підходить надсерйозно: це тема майбутнього українців, поступ суспільства, спроба зробити соціологічний зріз настроїв цивільного населення Західної та Східної України, аналіз «руського мира» й ставлення жителів Донбасу до українських військових і до держави у цілому та ін.

Дотримані в «То АТО. Щоденник добровольця» Д. Якорнова й усі вимоги щоденникового жанру: записи автор здійснює регулярно, щоденно, з календарним датуванням, оповідь ведеться лише від першої особи (автор-наратор – головна постать у щоденнику), розповідь щира й відверта, без прикрас і ретуші. Таких діалогових стосунків у щоденниковому тексті Д. Якорнова є два: з адресним реципієнтом – дружиною Юлею й загальною аудиторією читачів (спільнота «Фейсбуку», знайомі й приятелі, товариші по зброї).

Зіставляючи різновиди комічного в щоденниковій прозі Д. Якорнова, почасти Г. Харченка з іншими воєнними гумористичними текстами про російсько-українську війну на Сході, приміром повістю «Укри» Б. Жолдака, збірками «Піхота» та «Піхота-2. Збройники» М. Бреста чи книжкою «Діалоги з «нулів»» К. Машовця, варто зазначити, що у Якорнова з модифікацій комічного превалює іронія. Натомість ані козацького бурлеску й травестії, як у Б. Жолдака, ані гуморо-сатиричного зображення дійсності, як у М. Бреста чи К. Машовця, у сучасній щоденниковій воєнній прозі поки що не виявлено.

Складається враження, що автор «То АТО. Щоденник добровольця» сміхом зумисно звертає увагу суспільства, а серед інших читачів і можновладців, на ті гострі соціальні питання, яких надійшов час позбутися назавжди.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що у вирі воєнних текстів про російсько-українську війну на Сході України одним із найпопулярніших жанрів досі залишається воєнний щоденник. Серед низки видань з'явилися й такі, де автори оповідають про пережите не традиційно серйозно, зі зміщенням акцентів у бік драми, а, навпаки, висвітлюють реальність через призму комічного. «То АТО. Щоденник добровольця» Д. Якорнова, почасти «Щоденник артилериста» належать саме до таких книжок.

Головним об'єктом їхніх іронічних рефлексій стає начебто українське військо, однак насправді за цією локальною темою прозирає масштабніша – прагнення позбутися рудиментів колишнього СРСР, фрагменти якого у той чи інший спосіб досі наявні в українському суспільстві.

Більшість комічних ситуацій, про які йдеться на сторінках армійських щоденників Д. Якорнова і Г. Харченка, належить до ситуативної іронії, що з'являється внаслідок контрасту й суперечності між реальністю та очікуваним результатом. Зображуючи дійсність з іронічним відтінком, автори намагаються у такий спосіб привернути увагу суспільства до прихованих чинників, які, однак, насправді й формують сьогодення.

Натомість гумористичних чи гострих сатирично-викривальних текстів у щоденниковій воєнній прозі на разі не зафіксовано, ці різновиди комічного яскраво представлені в художній прозі про російсько-українську війну на Сході України.

Список використаних джерел:

1. Банк Н. Нить времени. Москва : Советский писатель, 1978. 245 с.
2. Бовсунівська Т. Основи теорії літературних жанрів : монографія. Київ : Київський університет, 2008. 519 с.
3. Варикаша М. Гендерний дискурс у літературі non-fiction : монографія. Донецьк : ЛАНДОН–XXI, 2013. 212 с.
4. Галич О. Щоденник – мемуарний жанр. *Таїни художнього тексту*. URL: <https://ukrtext.dp.ua/index.php/UTEXT/article/view/104/99> (дата звернення: 18.04.21).
5. Гинзбург Л. О психологической прозе / подг. текст С.В. Путилов. Москва : INTRADA, 1999. 415 с.
6. Головченко Н. «Блокпост», або Формула успіху Бориса Гуменюка. URL: <https://www.facebook.com/notes/nina-golovchenko/%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%BB%D0%B0-%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%85%D1%83-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B0-%D0%B3%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%D0%B0/1658373594429884/> (дата звернення: 28.04.21).

7. Егоров О. Русский литературный дневник XIX века. История и теория жанра : исследование. Москва : Флинта ; Наука, 2003. 280 с.
8. Клепикова О. Особливості концептосфери та ідіостилістики у прозі Лариси Денисенко : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Київ, 2013. 20 с.
9. Кулінська Я. Сучасні воєнні щоденники: форма самовираження чи текст пам'яті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2020. № 46.
10. Лынтвар О. Вираження елементів комічного в художньому тексті. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2013. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_14%283%29__14 (дата звернення: 30.04.21).
11. Мережинська Г. Деякі підсумки вивчення мемуарно-автобіографічної прози. *Радянське літературознавство*. 1986. № 10. С. 43–50.
12. Николенко О. Страшно смішно. Чому ми плутаємо іронію з сарказмом – і як її опанувати? URL: <https://suspilne.media/22273-strasno-smisno-comu-mi-plutaemo-ironiu-z-sarkazmom-i-ak-ii-opanuvati/> (дата звернення: 30.04.21).
13. Походня С. Языковые виды и средства реализации иронии. Киев : Наукова думка, 1989. 123 с.
14. Рябченко М. Гумористичний дискурс сучасної української комбатанської прози. *Проблеми сучасного літературознавства*. 2019. Вип. 29. URL: <http://psl.onu.edu.ua/article/view/180601> (дата звернення: 30.04.21).
15. Семененко О. Комічне в сучасній українській прозі. URL: <http://masters.kubg.edu.ua/index.php/if/article/view/490/440#> (дата звернення: 27.04.21).
16. Улюра Г. Як ти підеш на війну? (Рецензія на книжку Сергія Гридін «Сапери»). URL: <http://litakcent.com/2017/10/13/yak-ti-pidesh-na-viynu-getsenziya-na-knizhku-sergiya-gridina-saperi/> (дата звернення: 28.04.21).
17. Харченко Г. Щоденник артилериста. Харків : Фоліо, 2019. 284 с.
18. Черкашина Т. Мемуарно-автобіографічна проза ХХ століття: українська візія : монографія / за наук. ред. О.А. Галича. Харків, 2014. 380 с.
19. Якорнов Д. То АТО. Дневник добровольца. Харьков : Vivat, 2016. 400 с.

References:

1. Bank, N. (1978). *Nyt' vremeni*. [The thread of time]. Moskva: «Sovetskyi pysatel'». 245 p. [in Russian].
2. Bovsuniv's'ka, T. (2008). *Osnovy teoriiy literaturnykh zhanriv*. [Fundamentals of the theory of literary genres]: monohrafiya. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Kyyivs'kyi universytet». 519 p. [in Ukrainian].
3. Varykasha, M. (2013). *Hendernyy dyskurs u literaturi non-fiction*. [Gender discourse in non-fiction literature]: monohrafiya. Donetsk: LANDON–KHKHI. 212 p. [in Ukrainian].
4. Halych, O. (2015). *Shchodennyk – memuarnyy zhanr* [Diary - a memoir genre]. *Tayiny khudozhn'oho tekstu*. URL: <https://ukrtext.dp.ua/index.php/UTEXT/article/view/104/99> (access date: 18.04.21).
5. Ginzburg, L. (1999). *O psikhologicheskoy proze*. [On psychological prose]. Podgot. teksta S.V. Putilov. Moskva: INTRADA. 415 p. [in Russian].
6. Golovchenko, N. (2016). «Blokpost», abo Formula uspixu Borysa Gumenyuka. [«Blockpost», or Boris Humeniuk's Formula for Success]. URL: <https://www.facebook.com/notes/nina-golovchenko/%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%B0%D0%B1%D0%BE-%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%BB%D0%B0-%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%85%D1%83-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B0-%D0%B3%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%D0%B0/1658373594429884/> (access date: 28.04.21). [in Ukrainian].
7. Yegorov, O. (2003). *Russkiy literaturnyy dnevnik XIXveka. Istoriya i teoriya zhanra: Issledovaniye*. [Russian literary diary of the 19th century. History and theory of the genre: Research]. Moskva: Flinta; Nauka. 280 p. [in Russian].
8. Klepykova, O. (2013). *Osoblyvosti kontseptosfery ta idioslystyky u prozi Larysy Denysenko*. [Peculiarities of the conceptsphere and idiostyle in the prose of Larysa Denysenko]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.01.01. Kyiv. 20 p. [in Ukrainian].
9. Kulins'ka, Y. (2020). *Suchasni voyenni shchodennyky: forma samovyrazhennya chy tekst pam'yati*. [Modern military diaries: a form of self-expression or a text of memory]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filolohiya*. Odesa. No.46. [in Ukrainian].
10. Lyntvar, O. (2013). *Vyrazhennya elementiv komichnoho v khudozhn'omu teksti*. [Expression of comic elements in an artistic text]. *Visnyk Luhans'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filolohichni nauky*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_14%283%29__14 (access date: 30.04.21). [in Ukrainian].
11. Merezhyins'ka, H. (1986). *Deyaki pidsumky vyvchennya memuarno-avtobiografichnoyi prozy*. [Some results of the study of memoir-autobiographical prose]. *Radyns'ke literaturoznavstvo*. 1986. No 10, pp. 43-50. [in Ukrainian].
12. Nykolenko, O. (2020). *Strashno smishno. Chomu my plutayemo ironiyu z sarkazmom – i yak yiyi opanuvaty*. [Terribly funny. Why we confuse irony with sarcasm – and how to master it]. URL: <https://suspilne.media/22273-strasno-smisno-comu-mi-plutaemo-ironiu-z-sarkazmom-i-ak-ii-opanuvati/> (access date: 30.04.21) [in Ukrainian].
13. Pokhodnya, S. (1989). *Yazykovyye vidy i sredstva realizatsii ironii*. [Language types and means of realizing irony]. Kyiv : Naukova dumka. 123 p. [in Russian].
14. Ryabchenko, M. (2019). *Humorystychnyy dyskurs suchasnoyi ukrayins'koyi kombatans'koyi prozy*. [Humorous discourse of modern Ukrainian combat prose]. *Problemy suchasnoho literaturoznavstva*. No. 29. URL: <http://psl.onu.edu.ua/article/view/180601> (access date: 30.04.21) [in Ukrainian].

15. Semenenko, O. (2018). Komichne v suchasnyy ukrayins'kiy prozi. [Comic in modern Ukrainian prose]. URL: <http://masters.kubg.edu.ua/index.php/if/article/view/490/440#> (access date: 27.04.21) [in Ukrainian].
16. Ulyura, H. (2017). Yak ty pidesh na viynu? (Retsenziya na knyzhku Serhiya Hrydina «Sapery»). [How will you go to war? (Review of Sergei Grydin's book «Sappers»)]. URL: <http://litakcent.com/2017/10/13/yak-ti-pidesh-na-viynu-retsenziya-na-knizhku-sergiya-gridina-saperi/> (access date: 28.04.21). [in Ukrainian].
17. Kharchenko, H. (2019). Shchodennyk artylerysta. [переклад назви???]. Kharkiv: Folio. 284 p. Seriya «Voyenni shchodennyky». [in Ukrainian].
18. Cherkashyna, T. (2014). Memuarno-avtobiohrafichna proza KHKH stolittya. [Memoir-autobiographical prose of the XX century]: ukrayins'ka viziya : [monohrafiya]. Za nauk. red. O.A. Halycha. Kharkiv : Fakt. 380 p. [in Ukrainian].
19. Yakornov, D. (2016). To ATO. Dnevnyk dobrovol'tsa. [That anti-terrorist operation. Volunteer diary]. Khar'kov: Vivat. 400 p. [in Russian].